

Case Report	<h1>Nesrin Algan ile Bürokrasi, Akademi ve Sivil Toplum Kesişiminde Çevre Üzerine Bir Söyleşi</h1> <h2><i>An Interview with Nesrin Algan on Environment at the Intersection of Bureaucracy, Academia and Civil Society</i></h2> <p>Özlem Şendeniz ¹ </p>
<p>Submission Date 15/ 11/ 2024 Admission Date 23 / 12 / 2024</p> 	
 <p>How to Cite:</p>	<p>Şendeniz Ö. (2024). Nesrin Algan ile Bürokrasi, Akademi ve Sivil Toplum Kesişiminde Çevre Üzerine Bir Söyleşi. <i>Journal of Environmental and Natural Studies</i>, 6 (3), 279-287. https://doi.org/10.53472/jenas.1585959</p>

Öz:

Prof. Dr. Nesrin Algan'a Armağan sayısı içinde Algan'ın özelde akademi ve genelde bürokrasi içinde inşa ettiği kariyerine odaklanılacağını tahmin etmek zor değildir. Ancak bu bakışı genişletmek ve Algan'ın çevre koruma ve haklar bağlamında sivil toplum alanında da önemli çalışmaları ve üretimlerini de dahil ederek bütünlükçü bir bakış açısı benimsemek elzemdir. Bu bağlamda Algan'ın çalışmalarına, hayatını kurgulayışına ve/veya kariyerine bakarken sivil toplumun da incelenmesi için Algan ile derinlemesine bir mülakat yapılmıştır. Yazıda, bu mülakatın izleğinde Algan'ın sivil toplumda kimi zaman gönüllü kimi zaman paydaş olarak sürdürdüğü çalışmalarının, Türkiye sivil toplumunun ve kamu yönetiminin geçirdiği değişimleri anlamak için referans noktaları belirlemesi sağlanmıştır. Bu referans noktalarından hareketle sivil toplum, çevre eksenli toplumsal hareketler, çevre diplomasisi, çevre sorunları, yönetimi ve politikaları alanında yaşanan dönüşümlerin bürokrasi, sivil toplum ve akademi kesişiminde incelenmesi bağlamında ileri tartışmaları besleyecek bir izlek çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Sivil Toplum, Çevre Hakkı, Çevre Hareketleri, STK, Çevre*

ABSTRACT:

It is not difficult to predict that the Armağan to Prof. Dr. Nesrin Algan will focus on Algan's career in academia in particular and bureaucracy in general. However, it is essential to broaden this perspective and adopt a holistic perspective by including Algan's important work and production in the field of civil society in the context of environmental protection and rights. In this context, an in-depth interview was conducted with Algan in order to examine civil society while looking at Algan's work, the way he constructed his life and/or career. In this article, Algan's work in civil society, sometimes as a volunteer and sometimes as a stakeholder, is used as a reference point to understand the changes in civil society and public administration in Turkey. Based on these points of reference, a path that will feed further discussions in the context of examining the transformations in the field of civil society, environmental social movements, environmental diplomacy, environmental problems, management and policies at the intersection of bureaucracy, civil society and academia has been drawn.

Key Words: *Civil Society, Environmental Rights, Environmental Movements, NGO, Environment*

¹ Corresponding Author: ozlemsendeniz@gmail.com, 0000-0003-1654-3627

GİRİŞ:

Prof. Dr. Nesrin Algan'a Armağan sayısı içinde Algan'ın özelde akademi ve genelde bürokrasi içinde inşa ettiği kariyerine odaklanılacağını tahmin etmek zor değildir. Ancak Algan'ın çevre koruma ve haklar bağlamında sivil toplum alanında da önemli çalışmaları ve üretimleri olmuştur. Bu bağlamda Algan'ın çalışmalarına, hayatını kurgulayışına ve/veya kariyerine bakarken sivil toplumun da incelenmesi oldukça önemlidir. Bu yazıda Algan'ın sivil toplumda kimi zaman gönüllü kimi zaman paydaş olarak sürdürdüğü çalışmalarının Türkiye sivil toplumunun ve kamu yönetiminin geçirdiği değişimleri anlamak için de önemli bir referans noktası olduğu görülmüştür.

19 Ekim 2024 tarihinde Nesrin Algan ile zoom üzerinden bir söyleşi gerçekleştirilmiştir. Söyleşide Algan'ın 40 yıla yayılan bürokrat, akademisyen ve sivil toplum aktörü kimlikleri çevre hakkı odağa alınarak incelenmiştir. Türkiye'de çevre hakkı ile çevrenin hakkı arasındaki makasın teorik tartışmalar ve pratik süreçleri içerecek biçimde ana hatları ile ele alınması elzemdir. Bu doğrultuda üzerinde odaklanılan başlıklar bürokraside yaşanan yönetim anlayışının değişimi, mali kaynakların kullanımı ve sivil toplumda yükselen çevre hareketinin çevre hakkı üzerindeki etkisi olmuştur. Söyleşi bu başlıklar ile ilintili olarak sivil toplum odaklı bir tartışmada incelenmiştir.

1. Sivil Toplum Kavramı Üzerine

Bir kavram olarak sivil toplumu tartışmak ya da siyaset felsefesi literatürüne odaklanmak bu yazının konusu olmamakla birlikte yazıda Algan'ın sivil toplum ile kurduğu ilişkiyi anlamak için bazı köşe taşlarına değinilmiştir. Bu doğrultuda Aristo'dan beri en çok tartışılan kavramlardan biri olan sivil toplum liberalizm, demokrasi ve Gramsci sonrası Marksist literatür bağlamında tartışmaya açılmıştır. Söz gelimi doğası gereği haklarla ilintili olarak ele alınan sivil toplumun "hangi hak?" ve "kimin hakkı?" sorularıyla genişleyen ve daralan yapısı sıklıkla nasıl bir demokrasi içerisinde bulunduğu göstergesi haline gelebilmektedir. Keyman bu durumu sivil toplum ve demokrasi ilişkisinde "kendi içinde farklı kimliklerin kendilerine özgü söylemlerini günlük yaşama geçirebilecekleri ve etkinliklerini sürdürebilecekleri kurumsallaşmaya ve örgütlenmeye gidebilecekleri bir tarzda yeniden yapılanmasının önemi" (Keyman, 2000: 74) üzerinden yorumlamıştır. Yönetim biçimleri yelpazesine çoğu zaman liberal demokrasilerin spektrumun ortasına alınarak bakılması da hakların korunmasında sivil toplumun rolünü vurgular niteliktedir. Yine batılı liberal haklar üzerinden devam edildiğinde Kymlicka'nın temel liberal haklar üzerinden yaptığı vurgu şöyledir:

"Kültürel farklılıklarla başa çıkmanın önde gelen mekanizmalarından biri bireylerin medeni ve politik haklarını korumaktır. Grup farklılığını koruma açısından dernek kurma, din, ifade, seyahat ve politik örgütlenme özgürlüğünün önemi hiçbir şekilde abartılmış olamaz. Bu haklar bireylerin sivil toplumu oluşturan çeşitli grup ve dernek kurmalarını ve sürdürmelerini, değişen koşullara uyum sağlamalarını ve nüfusun geneli hakkında görüş ve ilgilerini geliştirmelerini sağlar" (2015: 65).

Hem grupların farklılığı hem de bireylerin haklarının savunusunun yapıldığı bir konumlanış içinde kodlanan sivil toplum, sol literatür içinde de önemli bir alandır. Özellikle Gramsci'den beri hem sivil toplum hem de burjuva hegemonyası siyaset bilimine merkezi bir biçimde tartışılmıştır. Bu tartışma liberal devlet anlayışının temel yapı taşlarından olan ve devleti anlamak için devletin olmadığı bir "öncesi an" olarak sivil toplumun doğa durumunu işaretlemekte kullanıldığı Locke, Rousseau gibi düşünürlerin görüşlerinden başlayarak Hegel'den, Marx ve Engels'e oradan da Gramsci'ye gelen bir düşünsel hattır.

Hegel için sivil toplum "devletin daha üstün entelektüel kapasitesi tarafından hakimiyet altına alınmak ve düzenlenmek zorunda" (Carnoy, 2014: 93) olunan bir alan iken Marx ve Engels, Hegelci bu yaklaşımı değiştirerek devlet ile sivil toplum arasında bir karşılık ilişkisi kurmuşlardır. Zira "sivil toplum ve devlet Marx ve Engels için birbirinin antiteziydi" (Carnoy, 2014: 93) ve yapının bir parçasıydı. Gramsci ise sivil toplumu yapısal değil, üst yapıya ait olarak yeniden konumlandırmıştır. Üstelik Gramsci sivil toplum üzerinden devleti tanımlar: "genel devlet kavramı, yeniden sivil toplum kavramına göndermede bulunulmasını gerektiren öğeleri içerir (bu bakımdan denebilir ki, devlet = politik toplum + sivil toplum, başka bir deyişle zorlama zırhıyla korunan hegemonya) (Gramsci 1971'den aktaran Carnoy, 2014: 100). Sivil toplumun sıklıkla devlet ile birlikte tanımlandığı bu teorik arka plan kendisini sivil toplumu bir kavram olarak tanımlamakta da göstermektedir. Bu tanımlardan biri de Keyman'ın "devletin dışında, gönüllülüğe dayalı, birden fazla kişinin bir araya gelerek oluşturdukları ya da belli konular üzerine birlikte çalışmak için yarattıkları örgütsel yapılarıdır" (2022: 132) tanımıdır. Algan ise sivil toplumu tanımlarken devleti değil gönüllülük ilişkisini öne çıkarmaktadır:

"Ben gönüllü örgütler ya da gönüllü hareketler diyorum. Bu benim seçtiğim ve tercih ettiğim bir kavram. Sivil toplum deyince, [kavrama]² teorik olarak ve kullanıldığı alandaki hedeflere yönelik çok farklı anlamlar yüklediğini görüyoruz. Ben tercihen gönüllülük kavramından hareketle üyelerinin mesleki veya kişisel beklenti ve çıkarlarına bir katkı sağlamayacak ancak ortak amaç, hedef ve müştereklere yönelik talepleri dillendirecek kurum, kuruluş, örgüt ya da

² Köşeli parantez içinde kullanılan aktarımlar, söyleşi yazıya geçirilirken metnin anlamını değiştirmeyen ancak cümlelerin yapısını tamamlamaya yönelik yazar tarafından yapılan eklemelerdir.

oluşumları algılıyorum. (...) Dolayısıyla ortak bir hedef için, diyelim ki bizim çalıştığımız alan (...) denizel çevrenin korunması için bir araya gelmiş ve ortak amacı bu olan bir örgütü ya da oluşumu dillendirmek, ifade etmek için sivil toplumu (...) ya da gönüllüğü, gönüllü örgütleri kullanıyorum. Örneğin bana göre anayasa, yasalarla belirlenmiş görevleri yerine getirmek için kurulmuş olan meslek örgütleri bu kavrama, kapsama girmiyor. (...) Nihayetinde benim 40 yıldır, tercihen çalışmayı seçtiğim STK'lar bu tür ortak gezegene, evrene, ülkenin çevresel sorunlarına yanıt vermek üzere kurulan ve üyelerinin mesleki ya da bireysel çıkarlarını gözetmek için faaliyet göstermeyen örgütler.”

Sivil topluma ilişkin siyaset felsefesinden beslenen bu tartışmalar sosyal bilimlerin pek çok disiplinde de tartışılmaya devam etmekte, sivil toplumu anlama çabası sürmektedir. Sivil toplumun önemli bir unsuru ve çoğu zaman görünen yüzü olan sivil toplum kuruluşları, sıklıkla hükümet dışı olarak tanımlanmakta ve “kâr amacı gütmeyen” kategorisi altında ele alınmaktadır. Her iki başlığın ayrıca iktidar güdümündeki ve/veya kâr amacı güden sosyal girişimler olarak sivil toplum kuruluşları bağlamında ayrıca tartışılması gerekmektedir. Ancak bu tartışma yazının sınırlarının dışındadır. Yazı bağlamında sivil toplum Algan'ın işaret ettiği yerde, daha çok sivil toplum kuruluşlarını merkeze alarak birey, devlet, ulus ötesi aktörler ve özel sektör arasındaki boşlukta bireylerin lehine bir yana gelişi yöntem ve mekanizma olarak ele alınmıştır.

2. Sivil Toplumda 40 Yıl

Algan'ın sivil toplum ile ilişkilendiği 40 yıllık dönem, Türkiye tarihi açısından oldukça kritik önemdedir. 80'li yılların sonunda, ihtilal sonrası Türkiye'de sokaklardan uzaklaşan sivil alanın, spesifik olarak kadın hareketleri ve çevre hareketleri üzerinden genişleme evresine girdiği görülmüştür. İnsan hakları, bireysel özgürlükler, ortak fayda savunusunun Türkiye'de sahiplenilmesi de yine '80 darbesi sonrasında sivil toplum yapısı içerisine girmiştir (Bakkalçı, vd., 2022: 31). 1984 yılında Çevre Müsteşarlığı'nda uzman yardımcısı olarak çalışmaya başlayan Algan, net olarak ne zaman tanıştığını anımsamadığı sivil toplum ile olan ilişkisinin tam da bu dönemde “birlikte çalışma” edimi olarak başladığını söylemiştir:

“Muhtemelen benim çocukluğumda ya da ilk gençliğimde bugünkü kadar geniş bir STK oluşumu yoktu bu ülkede. Ama belki bunu şöyle yanıtlayabilirim; ‘Ben ne zaman onlarla birlikte çalışmaya başladım?’. Bu da 1984 yılında Çevre Müsteşarlığı'nda uzman yardımcısı olarak çalışmaya başladığım dönemde aslında oldu. Çünkü o zaman farklı bir kamu yönetimi anlayışı vardı.”

Algan önce bürokrat olarak deneyimlediği sonra yıllarca akademisyen olarak hem teorik katkı sağladığı hem de öğrenci yetiştirdiği çevre politikaları alanında birlikte çalışma edimini ve buna imkân tanıyan kamu yönetimi anlayışını sivil toplumcu kimliği ile özde çevre genelde hak temelli sivil toplum örgütlerinin katılımcılığını ve kapasitelerini arttırmak için de kullanmıştır. Zira sivil toplumun kamu yönetimi ile ilişkilmesi hem profesyonel hem de gönüllü olarak çalıştığı alanlardan biridir.

1984'ten bugüne Türkiye'deki kamu yönetimi anlayışı, dünyada değişen trendlerden bağımsız olmayarak ancak kendi özgün koşulları içinde, değişmiştir. İlerleyen bölümlerde daha ayrıntılı tartışacağımız üzere sivil toplum ile kamunun “birlikte çalışma” yöntemleri de değişmiştir.

“O zaman farklı bir kamu yönetimi anlayışı vardı. Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı az sayıda uzman ve uzman yardımcısından oluşan yeni bir kurumdu ve çalışmalarında akademisyenler ve sivil toplum örgütleri ile birlikte sürdürmeye özen gösteren bir kurumdu. Bir mevzuat mı hazırlanacak, bir politika belgesi mi hazırlanacak? Bunlar birlikte yapılırdı ve [burada] kâğıt üstünde birlikte yapılırdı demek istemiyorum. Ciddi anlamda birlikte yapılırdı ve az sayıda çevreci, gönüllü örgütün, eleştiri, öneri ya da soruları çok ciddiye alınıp onlarla toplantı yapılacağı zaman Müsteşarlıkta ön hazırlık yapılırdı. (...) Göstermelik toplantı yaptık, onları da davet ettik, söz hakkı verdik, sivil toplum örgütlerini de rapora yazdık biçiminde bir katılımçılık yoktu. O yüzden işe başladığımda hem ulusal hem de uluslararası STK'larla eş anlı olarak çalışmaya başladım.”

Temsili demokrasi ve katılımçılık arasında sivil toplumun edindiği yer, özellikle çevre eksenli sivil toplum açısından kritik bir önemdeydi. '80'li yıllarda Neoliberal politikalarla hızlı tanışan Türkiye'de çevre hukuku da yeni yeni oluşmaktaydı. Algan bu dönemi şöyle özetler: “Türkiye'de de çevre mevzuatı ve politikalarının yeni oluşturulduğu bir dönemdi. O zaman da masalarda Türkiye'deki çevreci gönüllü örgütler vardı.” Çevre mevzuatının oluştuğu masalarda da çevreci sivil toplum örgütlerinin yer almasını Algan ile birlikte 2021 yılında yaptığımız bir başka söyleşide de konuşmuştuk: “Nesrin Algan ile Bir Deniz Olarak Karadeniz'e Bakmak.” Koyu Yeşil³ podcast serisi içinde yer alan söyleşisinde Algan, Çevre Müsteşarlığı'ndaki çalışma hayatının ilk dosyalarını, dönemin kamu yönetimi anlayışını ve çevre diplomasisi üzerinden sürdürülen müzakereleri şöyle özetlemiştir:

“Çevre Müsteşarlığında işe girdiğimde 3 dosya verildi bana. (...) Biri Akdeniz, biri Karadeniz'di, biri de Federal Alman Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye atık yollama teklifiydi. (...) Karadeniz rejimi oluşturulduktan sonra onun sorumluluğu [devrettim] (...) çok yorucu bir süreçti. '84'ten 92'ye kadar müzakereler sürdü. (...) Sovyetler Birliği dağıldı. (...) 8 sene sürmüştü müzakereler. Artık herkes çok yorulmuştu, ülkeler, rejimler değişmişti... (...) Ben Akdeniz'deki STK'lara da (...) (ş)imdi senin aracılığınla Karadeniz'deki STK'lara da aynı çağırışı yenilemek istiyorum. Bölgeye ilişkin bazı politikalara itiraz

³ Gola Yayınları'ndan “Koyu Yeşil Doğu Karadeniz Çevre Sorunları Üzerine Söyleşiler & Dark Green Conversations on Eastern Black Sea Environmental Problems” (2024) adı ile yayınlanan podcast serisinin kitabına erişmek için:

<https://www.golader.org/uploads/projeEkitap/pdf-1729682842.pdf>.

ediliyor, dava açılıyor. Ama bunların hiçbirisinde Bükreş Sözleşmesi ve Eki Protokollerine aykırılıkları ileri sürülmüyor. STK'larda bu sözleşme ve eki protokollerin uygulanması için hükümetlere baskı yapmalı" (Algan, 2024: 115-116, 118).

Algan, yıllar boyunca çevre mevzuatının hem uluslararası hem de ulusal düzeyde oluşturulmasında çalışmıştır. Süreçte yapı sivil toplumu kapsayıcı bir biçimde inşa edilmiş olmasına karşın, bugün bu kapsayıcılık farklı nedenlerden ötürü daralmıştır. Bu nedenlerden biri çevre mevzuatından gelen bazı hukuki yolların sivil toplum tarafından baskı oluşturmada ve/veya yargı denetiminde kullanılmamasıdır. Bunun nedenlerinin ileri bir araştırmada ayrıntılandırılması gerekmektedir. Diğer neden ise değişen kamu yönetimi anlayışıdır. Algan bu değişimi bir gerileme olarak aktarır:

"Son 20 yılda çok yadırgadığım ve çok ciddi bir gerileme olarak nitelendirdiğim yaklaşım şu: mevzuatta hem uluslararası çevre mevzuatında hem de ulusal mevzuatta yapı [sivil toplumun katılımına olanak sağlayacak] şekilde oluşturulmuştu. Zaman içinde ulusal mevzuat bu açıdan tahrip edildi ve [oysa] o masaya zaten doğal üye olarak aktivist de gelirdi. (...) (H)ukuki çerçeve buna göre oluşturulmuştu. Katılımın bütün hukuki dayanakları mevzuatta var idi. Şimdi ya onlar değiştirildi, kısıtlandı ya da STK'lar hükümete, iktidara yakın STK'lar ile sınırlandırıldı."

Bu değişim, kısıtlama ve/veya sınırlandırmanın bir ayağını çevreci toplumsal hareketler ile sıklıkla birlikte anılan Çevre Etki Değerlendirme süreçlerine yerel sivil toplum örgütleri ve aktörlerinin katılımının niteliğinin değişiminde kendini göstermektedir. Bu bağlam Algan'ın işaretlemesi ile şöyledir:

"Özellikle de yerelde çalışanlara en fazla Çevresel Etki Değerlendirmesi halkın katılımı toplantısına çağırarak gibi yollarla katılım imkânı veriliyor ki zaten katılmakta fiziksel olarak o mekânda bulunmakla sınırlı görüldüğü için iş çıkırından çıkmış durumda. Katılmak onların görüş, öneri ve eleştirilerini mevzuatta politikaya ve uygulamaya yansıtmakla olan bir şey. Benim bürokraside kendi çalıştığım dönemde gördüğüm buydu Anayasaya çevre hakkının girmesi (...) çok sayıda mevzuat ve çok sayıda politika belgesi [bu şekilde oluşturuldu] ve uygulamada da (...) uluslararası uzmanlar [STK'lar], Çevre Müsteşarlığı oturup birlikte [çalışırdık] ve bu bağlayıcı olurdu. Şimdi kaybettiğimiz bu. O açıdan aktivistler, STK'lar [çin] katılmalı diyemiyorum, çünkü onların katılma yolları ve katılmalarının önündeki hukuki engeller benim zamanıma, 40 yıl öncesine göre daha büyük ve algı daha farklı. Tamam [diyelim ki] kattık, geldiler, dinlendiler, gittiler ve not ettik görüşlerini. En fazla bu!"

Halkın katılımı yönetmelikte "Kapsam ve Özel Format belirlenmesinden önce, halkı proje hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere yapılan toplantı" olarak tanımlanmaktadır ve "yönetmeliklerde halkın katılımı toplantısı olarak belirtilen uygulamanın yapılış şekli, beklenen faydanın elde edilmesi ve gerçekleştirilmesinde ne kadar başarılı olduğu tartışmaya açıktır (Sevgi, 2023: 206). Kamu yönetimi ve özel sektör bağlamında sivil toplumun çevre diplomasisi, mevzuatı ve/veya yargı süreçleri ile sınırlı ilişkisi uzman görüşü sunmak, ÇED halkın katılımı toplantılarına katılmak, akredite olunan uluslararası toplantılarda, taraflar konferanslarında yer almak gibi niceliksel olarak ölçülebilecek dar bir alana doğru itilmektedir. Üstelik bu niceliksel değerlerin bir baskı grubu oluşturması da arzu edilmediği için oldukça parçalı ve siyasetten azade bir sivil toplum kurusunun yaygınlaştığı görülmektedir.

2.1.Siyaset, Çevre ve Sivil Toplum

Türkiye'de çevreci sivil toplumun "siyaset üstü olduğu" yönünde yaygın bir kabul vardır. Bunun nedeni sıklıkla çevre eksenli toplumsal hareketlerin bu yöndeki beyanlarıdır. Özellikle yerelerde sürdürülen çevre mücadelelerinin ayrışmaları önlemek ve kapsayıcı olmak emeliyle herhangi bir siyasi grupla yan yana gelmemek yönünde sıklıkla çaba gösterdikleri görülmektedir. Fakat bu ancak siyasetin oldukça dar bir yorumuna ilişkin bir çıkarım olabilir. Mülakatımızda Nesrin Algan siyasetin her şeyden önce çevre ile ilintili olduğunu hatırlatarak çevre ve siyaset arasında çok daha kapsamlı bir ilişkiye işaret etmiştir:

"(D)ünyada bugüne kadar çıkmış bütün savaşlar çevre yüzünden çıkmıştır (...) Çünkü ne için savaşıyorlar? Toprak için! Ne için? Petrol için, bereketli ürün yetiştirilen alanlara ya da su yollarına erişmek için. Çevre bu zaten. Dolayısıyla çevre algınız çimlere basmayalım, çiçekleri koparmayalım, kuşları sevelim diye romantize edilse bile temelinde doğrudan doğal kaynaklara egemen olma mücadelesi vardır. Bu yüzden [çevre mücadelelerinin] politika üstü olmasına imkân yok. Ama çevreyi koruma amacı bütün siyasi görüşlerin ortak paydası olabilir. Koruma yöntemleri ve uygulamaları farklılaşsa bile koruma amacı ortak olabilir."

Buradan hareketle, aslında Türkiye'de çevre mücadelesi sürdüren sivil toplumun "yaşam alanı savunusu" yaptığını ve hatta Doğu Karadeniz yerinde olduğu gibi (Aksu, 2024) Türkiye kırsallarında yaygın olanın bütünlükçü bir çevre hareketi olmadığı ancak emekçi-köylü hareketi olduğunu söylemek mümkündür.

"İnsanlar veya insanların örgütleri kendi arka bahçelerine yönelik doğrudan etkilenecekleri bir çevre sorunu olduğunda daha aktif ve daha mücadeleci. Ama kısa vadede kendi öznel yaşamlarına doğrudan etkisini hissetmedikleri iklim krizi gibi örneğin küresel veya büyük bir Karadeniz'in deniz ortamı gibi ulusal, bölgesel ya da uluslararası bir sorun olduğunda daha mesafeli hatta çoğu kez de ilgisiz davranıyorlar."

Bütünlükçü bir çevre hareketi yerine tepkisel, lokal ve sınırlı odaklı çevre hareketi Türkiye'deki çevreci sivil toplumun çok parçalı yapısını beslemektedir.

Seçimler ile meşru iktidarın değiştiği demokratik sistemler arasında da demokrasi kültürü, mekanizmaları bakımından farklılık vardır. Bu durumun siyaset, çevre ve sivil toplum ilişkisi üzerinde önemli bir etkisi bulunur. Zira Algan'ın işaretlediği gibi

“demokrasi geleneğinin sağlam olduğu ülkeler ile demokratikleşmeden uzaklaşan ülkeler arasında fark [bulunuyor]. Bir ülke ne kadar demokratikleşmişse etki o kadar güçlü oluyor. Biz içerden kendi ulusal ve yerel sorunlarımızla çok fazla yoğunlurken uluslararası oluşumları gözden kaçırıyoruz belki.” 2015 sonrasında gittikçe otoriterleşmeye başlayan Türkiye’de siyaset demokratik kurumları aşındırmaktadır. Buna paralel olarak sivil toplumun alanının da daraldığı görülmektedir.

3. Dayanışma

Neredeyse son 10 yıldır Türkiye’de sivil toplumda popüler bir şiar var: “daralan sivil alan.” Bu şiarın üzerinde yükseldiği gerçeklik pek tabii demokrasiden uzaklaşan iktidarla ve kutuplaştıran siyaset ile yakından ilintilidir. Güvencesizlik, liyakatsizlik, hukuka olan güvenin sarsılması gibi etmenler de denkleme eklendiğinde sivil toplumun büyümeye daha da odaklandığı bir ihtimal billurlaştır: dayanışma!

İnsan topluluklarının, hele ki gönüllü örgütlenme olarak sivil toplumun dayanışma mekanizmalarından uzak olmayacağı pek tabii aşikardır. Mamafih ideal bir düzlemde zaten sivil toplumun dayanışmacı bir yapıda olması beklenir. Bu beklentinin birden fazla nedeni vardır. Bu nedenler arasında müzakere gücünü artırma, birbirinden öğrenme gibi alanlar öne çıkar. “STK’ların kendi aralarında gerek yerel gerekse uluslararası dayanışma mekanizmaları, demokratikleşme süreçlerini henüz tamamlamayan ülkelerde gözlemlenen daralmaya karşı en etkili mücadele yöntemlerinden biridir (Bakkalçı, vd., 2022: 32). Bununla birlikte dayanışma pratiklerini normalleştirerek siyasi bir tercihten bağımsızlaştırma siyasetler üstü mücadele gütmeye beyanını beslemektedir. Siyaseti dışarıda bırakma ideası ile bir sorunu çözmek için, söz gelimi köylerine yapılması planlanan bir maden projesine karşı olarak yan yana gelen sivil toplum örgütleri, aktörleri ve yöre insanı açısından ilk bakışta olumlu görünen bu bir aradalık çoğu zaman kapsayıcı hale gelerek güçlenmeye çalışan çevreci sivil toplumun baskı mekanizması oluşturma gücüne ket vurmaktadır. Oysa siyasetin kendisini dışarıda bırakarak ona bir amaç olarak yaklaşmak ile çevre mücadelesi içinde kullanılmak üzere siyaseti bir yöntem ve kamu yönetimini etkileme aracına dönüştürmek birbirinden farklı şeylerdir. Algan, siyasetler üstü olma çabası içine girdikçe güçlü bir baskı grubu oluşturmaktan uzaklaşan ve birlikte hareket etme kabiliyeti zayıflayan sivil topluma ilişkin şunları söylemiştir:

“Çok bölünmüş ve çok sayıda çevreci gönüllü örgüt var. Bu biraz işin olumsuz boyutu bence. [Elbette] onları bir araya getiren platformlar (...) var. Türkiye Çevre Platformu, Doğu Akdeniz Çevre Platformu gibi. Fakat büyük ulusal STK’ların ele aldığı küresel ya da ulusal çevre sorunlarının etrafında tümünün toplandığını görmüyoruz. Ben en son Tabiatı Koruma Kanunu⁴ girişimine karşı bütün doğa korumacı sivil toplum örgütlerinin bu ülkede bir araya geldiğini gördüm ve on seneden fazla bir zaman oldu. Onların da katkısı ile kanun yapılmadı. (...) Bir araya gelmeleri daha çok sivil toplum etkinlikleri bağlamında oluyor. İşte fuarlar, festivaller, konferanslar, kongreler. Bir araya geliyorlar, konuşuyorlar, dağılıyorlar. Ama mesele o değil işte. Benim hayalimdeki sivil toplum örgütü ya da gönüllü örgütü ya da gönüllü oluşum bir politikadan vazgeçilmesini ya da bir politikanın uygulanmasını sağlamak için çok güçlü bir baskı grubu olarak işlev gösterir. Bu alanda ben başarılı bulmuyorum Türkiye’deki çevreci sivil toplum hareketini. Mutlak bir başarısızlık mı? Tabii ki değil. Kimi zaman mütevazi de olsa başarıları oluyor. Hem dediğim gibi kendi mahallesi dışındaki çevre sorunlarına çözümde ciddi bir başarı yok hem de böyle bir baskı oluşturmada birlikte hareket etme gücü bağlamında başarılı bulmuyorum. (...) Tümünden olumsuz mu bu kadar çok sayıda ve çok dağınık gönüllü örgüt olması? Hayır değil. Her mahallede, her köyde, her yörede mutlaka olmalı. Bir kere birlikte çalışma ve katılımcı bir demokrasinin doğrudan gerçekleşebildiği bir alan yaratma açısından çok önemli bir deneyim. Fakat işte bunun pratiğe yansımaları lazım. Bu bakımdan etkili olmasını bekliyorum.”

4. Mali Kaynaklar

Kapitalist bağlamda yüksek kâr amacı gütmeyen ya da kâr amacı gütmeyen ve/veya hükümet dışı organizasyonlar olarak sivil toplum kuruluşlarının da ödemesi gereken faturalar, kira ve mali müşavir giderleri, personel maaşları gibi sabit giderleri vardır. Bu bağlamda sivil alanda mali kaynak yaratmak gereklidir. Bir açıdan sivil toplumun bu alandaki hareket kabiliyetini anlatmak için kullanılan üçüncü sektör tanımı dayanışmacı yapının hemen yanında bitiriveren bir gölgedir. Tıpkı Le Guin’in Yerdeniz serisi içinde dünya ve denge üzerine yaptığı aktarımında olduğu gibi: “bir mum yakan bir gölge yaratır” (2020). Üçüncü sektör olarak sivil toplum çoğu zaman istemsizce de olsa özel sektör gibi davranma eğilimi içindedir. Özellikle pandemi sonrasında “STK’ların bazı serbest piyasa pratiklerini repertuarına kattığı” tartışmalar yürütülmüştür (Bakkalçı, vd., 2022: 35). Algan ile yaptığımız söyleşide ise mali kaynakların sivil toplum için farklı bir açıdan da yönlendirici olduğunu konuştuk.

“Türkiye’deki çevreci gönüllü örgütlerin gündemleri, kendi mahallelerinde doğrudan onları etkileyen bir sorun yoksa daha çok finans örgütlerinin gündemlerine göre belirleniyor. Bir eleştirim bu. Finans örgütü Avrupa Birliği ise başka, Dünya Bankası ise başka ya da başka bir uluslararası örgüt ya da uluslararası STK ise başka. Onların önceliklendirdiği alanlarda proje yapan sivil toplum kuruluşları da çok fazla ülkemizde. Bu da beni çok endişelendiren bir şey. Örneğin Türkiye’de son yıllarda (...) çevre alanındaki çalışmalar büyük ölçüde iklim krizine yönelik. İklim krizi kuşkusuz çok önemli. Ama onun kadar önemli başka sorunlarda var. Atık, plastik atık ithalatı, biyoçeşitlilik kaybı vs. mesela tarımsal biyoçeşitlilik kaybı, tarımsal

⁴ Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu tasarısı zaman zaman tekrar gündeme gelmekle beraber çevreci sivil toplumun birlikte hareket ettiği ve yasama üzerinde baskı kurduğu alanlardan biridir.

genetik biyoçeşitlilik kaybı, gıda bağımlılığı, gıda güvenliği ve güvencesini tehdit eden politikalar [gibi]. (...) Politik tercihlerde bunu belirliyor. Ama eğer parayı veren örgüt size iklim krizi çalışıyorsa, sadece gönüllü örgüt ya da STK o finansmanı veren örgütten proje almak ve kirasını ödemek ve çalıştırdığı profesyonellerin maaşını ödemek için o alanda çalışıyor. Bunu sakıncalı buluyorum. Yani STK'lar, çevreci STK'lar bir araya geldikleri platformlarda kendi öncelikli çalışma alanlarını belirleyip bu finansör örgütlere bu konularda finansman ihtiyaçları olduğu konusunda baskı yapıp, gündemi ona göre belirleyebilmeli. Brüksel'in Washington'un önceliklerine göre. Öncelikler örtüşüyor olabilir dediğim gibi. Avrupa Birliği'nin çevresel beklenti ve öncelikler Türkiye'ninkilerle örtüşüyor olabilir. Ama neden Avrupa Birliği bugüne kadar Avrupa ülkelerinin Türkiye'ye ihraç ettiği çöpler konusunda bir projeyi finanse etmiyor sorusunu da bu STK'ların sorması lazım."

Bu noktada Algan, Avrupa Birliği'nin Türkiye özelinde yaptığı bir uygulamanın ayrıca tartışılmaya açılması gerektiğini düşünmektedir:

"Mesela Türkiye'deki Avrupa Birliği Delegasyonu çevreci STK'lara yaptığı finansman yardımını UNDP [United Nations Development Programme] üzerinden yapıyor. Bir tür taşeronluk. Bu da çok tuhaf bir şey. Ayrılan bütçe on birim ise, bunun dört birimi UNDP'ye gidiyor, altı birimi [Türkiye'deki çevreci örgütlere gidiyor]. Bunun anlamını bulamıyorum. Avrupa Birliği bir başka uluslararası örgütü de finanse ediyor. Onun personelini, masraflarını da o proje bütçesinden sağlamış oluyor. Doğrudan STK'lara [destek] verse mali açıdan daha efektif olacağını düşünüyorum. Niye UNDP üstünden veriyor? Bu soruyu sorduğunuzda bir cevap yok. Bu da ilginç geliyor bana. (U)luslararası toplumun çevreci hareketi yönlendirmede sivil toplum üzerindeki etkileri araştırma açısından çok dikkat çeken bir şey. Yani siz Avrupa Birliği'nin, UNDP'nin önceliklerine ve yönlendirmesine göre o projeyi yapıyorsunuz. Bunu sakıncalı buluyorum. Tabii ki finansör örgüt, finansmanı sağlayan örgüt kendi kriterlerini ve denetleme mekanizmalarını çalıştırır ama öncelikli ihtiyaç o gönüllü örgütün bu ülkenin çevre sorunlarına ilişkin öncelikleri ile paralel olmalıdır."

AB uyum süreçleri ile bir yandan '90lı yıllarda daha dayanışmacı bir perspektifin güçlenerek geliştiği bir yandan da üçüncü sektör olarak kodlanmaya başlayan sivil toplum örgütlerinin özellikle 2015 sonrası Türkiye'de gönüllülük prensibini gittikçe geride bırakan ve kendi kaynak sağlayıcı profesyonellerinin etrafında yeniden şekillenen bir döneme girdiği görülmektedir. Mali kaynaklara erişimde yaşanan bu düzenlemeler Algan'a göre Türkiye'deki sivil toplumu hem STK'ları birbirine rakip kılma hem de sivil toplum profesyonelleri üzerinden gönüllülüğü zayıflatan bir örgütlenme yapısı oluşturulmasına neden oluyor. Algan'ın özeti ile: "Bir araya gelişleri kendi özgür gündemleri ve ülkenin iyi analiz edilmiş, saptanmış, teşhis edilmiş çevre sorunlarıyla değil; uluslararası mali kaynakların önceliklerine göre oluyor." Sivil toplumun iş yapma kapasitesini arttıran kaynak yaratım süreçleri ve destek mekanizmaları bu bağlamda gündemin değişmesine ve yerel örgütlerin birbirine rakipleşmesine neden olabiliyor.

5. Raporlar, Çıktılar, Analizlerden Daha Fazlası Olarak Mana Yaratımı ve Daha Yaşanabilir Bir Dünyaya Dair Umutlar

Sivil toplumun kamuoyunu etkilemesi için sadece savunuculuk faaliyetleri içinde olması ya da baskı grubu oluşturması gerekmez. Kendi gündemleri içinde yürüttükleri çalışmaların çıktılarını yaygınlaştırmak, amaçları doğrultusunda topluluk inşa etmek, fark yaratmak, ana akımın önceliklendirmedeği alanlara, öteki olana, öteki kılınana ilişkin bellek oluşturmak gibi adımlar da oldukça önemlidir. Gönüllülük önemlidir, dünyaya, birbirimize ve kendimize karşı sorumluluklarımızı anımsatan, bizi birbirimize bağlayan bir yönü vardır. Kosselleck, çevre politikası tartışmalarında yurttaşların genel ve özel çıkarları olduğunu söyler. Ona göre genel çıkarlar doğal olarak özel çıkarlardan meydana gelir ve tam da bu noktada birlikler ve dernekler özel olarak üyelerinin çıkarlarını ifade etmek, korumak veya kabul ettirmek amacıyla kurulmuşlardır (Kosselleck, 2013, 535). Ancak politik gruplar birbirine rakip olabilirken ekoloji alanı bir ortak kesen olmalıdır. "Politika-ekonomi-ekoloji üçgeni içinde çevre korumaya ilişkin çıkarların örgütlü olarak dile getirilmesinin güvence altına alınması, örgütlü olarak dile getirilmesinin güvence altına alınması, politikanın ve ekonominin çıkarlarında olduğundan daha zordur" (Kosselleck, 2013: 540). Bu noktada çevre koruma alanında bilinen en etkili yöntem olan koruma alanlarının ilan edilmesi, koruma statüsünün devamlılığının sağlanması gibi alanlar daha yaşanabilir bir dünyanın adımları atılmaktadır. Bunlardan biri de İztuzu ile özdeşleşmiş, Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesidir. Bölgenin koruma alanı ilan edilmesi sürecinde iki önemli nüans vardır: sivil toplum, akademi ve kamunun ortak çalışmasına olanak veren katılımcı yöntem ve kamu, özel sektör ve sivil toplum arasında denge. Algan'ın aktarımı sürecin köşe taşları şu şekilde ilerlemiştir:

"Köyceğiz, Dalyan, İztuzu özel koruma alanının hazırlık aşamasında alana yabancı uzmanları götüren bir devlet görevlisi olarak gittiğimde yanımda Doğal Hayatı Koruma Derneği Temsilcileri ile birlikte giderdim. Ve birlikte uluslararası uzmanlar, doğal hayatı koruma derneği, çevre müsteşarlığı oturup birlikte o alanın neresi hangi önlemlerle nasıl korunmalı diye belirler ve bu bağlayıcı olurdu. Şimdi kaybettiğimiz bu. (...) Koruma altına alınmış olmasında Dalyan başarılı bir örnektir ama faktörleri iyi bilmek gerekir. STK'ların olduğu kadar yatırımı yapacak olan şirketin de etkisi var. Mesela Osman Kavala her şeye rağmen İztuzu'nda oteli yapmaktan vazgeçemeyebilirdi. Onun da hakkını teslim etmek lazım. Kimse bunu söylemiyor, bilmiyor, kayda girsin diye söylüyorum. İztuzu'daki otel yatırımı Osman Kavala'nındı. (...) STK'ların büyük bir direnci ile karşılaştı, Çevre Müsteşarlığı, STK'larla benzer emsal görüşleri verdi ve Osman Kavala da vazgeçti oteli yapmadı. (...) Ama günümüzde bu artık böyle olmuyor."

Sivil toplum ve çevre hakkı bütünlükçü bir yaşam kurma ihtiyacı ve yaklaşımı ile iç içedir. Algan çevre hakkını bu bağlamda ele almakta ve "henüz doğmamış olan gelecek kuşakların hakları" olarak da işaretlemektedir. Sivil toplumun kamu ve özel sektör arasındaki denge unsuru olarak yorumlandığı tanımlamalar içinde bu bütünleştirme işlevi önemli bir yer tutmaktadır. Aktif

vatandaşlar hem devletin hem de ekonominin düzenlediği bütün yapının arasındaki boşlukta hareket eden, insan merkezli olmayan bir bakışın ana akımlaşmasının da aktörleridirler. Bu bağlamda aktif “sorumlu” vatandaş tartışmalarını farklı bir perspektiften Bülent Şık’ın “Bizi Yeryüzüne Bağlayan Hikayeler” (2020) ve Türker Kılıç’ın “Yeni bilim: Bağlantısallık, Yeni Kültür: Yaşamdaşlık” (2024) kitaplarında kurduğu alçakgönüllü ve dayanışmacı bir yaşamın insan ve insan dışı bütün canlılarla birlikte kurulabilmesi ihtimali Algan’ın hem tanımlamakta gönüllülük ekseninde kurduğu sivil toplum anlatisinin hem de bizatihi gönüllü olarak emektarı olduğu sivil toplum kuruluşlarının kurulmasının bir parçası olduğu ve olabileceği bütünlükçü ve hak temelli bir yaşamın izlerini taşımaktadır. Bu izler bizi Nesrin hocamızın kendi aktarımı bir sosyal bilimci olarak çevre koruma alanında yürüttüğü çalışmalarının özeti şudur:

“Ben doğa bilimci ya da mühendis değilim, sosyal bilimciyim. Çevre politikalarında yapacağım şey sağlam hukuki bir çerçeve oluşturmak, bunun yürürlüğe girmesini sağlamak ve bu hukuki düzenlemelerin uygulanacağı ekonomik, kurumsal araçların geliştirilmesi için politik stratejiler önermek” (Algan, 2022: 26).

Karadeniz’in, Akdeniz’in eylem planları ile, stratejilerle korunmasının ardında yatan müzakerelere eşlik eden sosyal bilimcilerden olan Algan, tam da bu bağlamda çevre diplomasisi yapmaktadır. Bu bağlam çevre koruma alanında temel bilimler ve sosyal bilimlerin birlikte çalıştığı, çalışması gereken önemli bir kesişimsel alanı işaretler. Sivil toplum bu kesişimsel alanın genişlemesi ve geçişkenliğini sağlayan faktörlerdendir.

Birer solastalji⁵ hastası olarak Nesrin Hoca ile birlikte en büyük korkularımızdan biri ömrümüz içinde bir denizin ölümünü görme ihtimalimizdir. Sivil toplum bu ihtimalin yüksekliğini düşürmek için bürokrasiyi ve akademiye hatta özel sektörü eş anlı olarak harekete geçirme kabiliyetine sahiptir. Ve ancak sivil toplumun bütün sorunların çözümüne ilişkin sihirli bir değneğe sahip olmadığının, sivil alanın özgür ve etkili olabilmesi için çaba sarf edilmesi gerektiğinin de farkında olmak gerekir.

SONUÇ:

Bu yazıda sivil toplum dar bir çerçevede ve Türkiye yereline odaklanarak ele alınmıştır. Nesrin Algan’ın anlatisi doğrultusunda oluşturulan izlekte birbiri ile hem ilintili hem de ayrıksı görünen olgu ve kavramlar kullanılmıştır. Algan ile yapılan söyleşi, yazıya sözlü tarih yöntemi kullanılarak anlatıcının öne çıkardığı başlıklar altında oluşan aktarımın kategorizasyonu ile dönüştürülmüştür. Sözlü tarih yöntemi bellek çalışmaları alanında da sıklıkla başvurulan bir yöntem olarak sosyal bilimler içinde bireyin yaşam deneyimlerini, duygularını, kültürel birikimlerini ve toplumsal dinamikleri ve hafızayı dışarıda bırakmadan, anlatıcının öznelliğine alan açan bir araştırma yöntemi olarak bu çalışmada kullanılmıştır. Disiplinler arası bir araştırma yöntemi olarak sözlü tarih, anlatıcının aktarımlarının tarihsel bağlam içine yerleştirilmesine ve bireylerin deneyimleri aracılığı ile resmi tarihin yanında alternatif bireysel bellek aktarımlarının oluşturulmasına böylece toplumsal belleğin daha bütünsel bir perspektiften anlaşılması için kullanılan güçlü bir araçtır.

Sonuç olarak bu yazı Türkiye’de özelden çevre eksenli sivil toplumun genelde sivil toplumun dünü ve bugününe, Nesrin Algan’ın 40 yıldır süregelen sivil toplum deneyimi, çevre diplomasisi, uluslararası kurumların konumlanması, yerel çevre hareketleri ve çevre politikaları yönetimi gibi alanlardaki değişim ve dönüşümlere ilişkin tanıklığını izleyerek bütünlükçü bir perspektiften anlama amacını taşımaktadır. Bu doğrultuda öne çıkan akademi ve bürokrasinin yanında sivil haklar ve özellikle çevre mücadelesi için sivil toplumda ilmek ilmek emek veren öğrencisi ve sivil toplumda yol arkadaşı olduğum sevgili hocam, Nesrin Algan’ın ömürlük çalışmalarının, anlama ve dönüştürme çabasının niteliğini ve özgünlüğünü anlamakta sivil alanın hesaba katılması bütünlüğü bir rol taşımaktadır. İkinci bir hat ise iklim krizinin etkilerinin gittikçe daha çok kendini hissettirdiği antroposen çağda Türkiye’nin içinden geçtiği demokrasiden uzaklaşma trendi içinde çevreci sivil toplumun güncel durumunun çevre sorunları, yönetimi ve politikaları bağlamında değerlendirilmesinin önemini billurlaşmasıdır. Buradan hareketle ilk bakışta ayrıksı ve sert kategoriler gibi algılanan bürokrasi, akademi ve sivil toplum arasında hayatı anlamlı kılmak, çevreye ve birbirimize karşı duyarlı olmak, sorumlu ve aktif vatandaşlar olarak mana yaratmak için geçişken bir ilişkinin kurulmasına duyulan ihtiyaç ve bu ihtiyaca eşlik eden ihtimaller görünür hale gelmektedir.

ETİK STANDARTLAR:

Çıkar Çatışması: [TR] Yazar / yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını veya varsa bu çıkar çatışmasının nasıl oluştuğuna ve çözüleceğine ilişkin beyanlar ile yazar katkısı beyan formları makale süreç dosyalarına ıslak imzalı olarak eklenmiştir.

⁵Evdeyken evi özlemek duygusuna işaret eden solastalji, bir çevre filozofu olan Gleen Albrecht tarafından ilk kez kullanıldı. Nesrin Algan kullanım sıklığı ile kavramın Türkiye’de yaygınlaşmasına ve tartışılmasına aracılık etmektedir. Çevre ve iklim krizi gibi büyük krizlerin ardından yaşanan anksiyete, çaresizlik hissi gibi duyguları anlatılmakta kullanılan kavramın denizel çevre bakımından kullanımına dair bir örnek olarak bakınız, Algan, 2022 “Deniz Olarak Karadeniz: “Solastalji’nin Eşiğinde”, içinde: Kara’dan Öte: Deniz Olarak Karadeniz’e Bakmak& Beyond the Land: Looking at the Black Sea As a Marine Environment, Gola Yayınları.

Etik Kurul İzni: Bu makalede etik kurul iznine gerek yoktur, buna ilişkin ıslak imzalı etik kurul kararı gerekmediğine ilişkin onam formu sistem üzerindeki makale süreci dosyalarına eklenmiştir.

Finansal Destek: Bu makalede finansal destek alınmamıştır.

Teşekkür: Sevgili hocam Nesrin Algan'a hem ilham verici çalışmaları hem de bu yazıya hazırlık sürecinde "sivil toplum ve..." başlığı altında gerçekleştirdiğimiz mülakat, sevgili Aysel Öztürk'e metnin son okuması ve sevgili Hakan Taşkaya'ya hazırlık aşamasındaki destekleri için teşekkür ederim.

KAYNAKÇA:

Aksu, Cemil (2024) Cemil Aksu ile Doğu Karadeniz Çevre Hareketlerinin Ahvali Üstüne. Koyu Yeşil: Doğu Karadeniz Çevre Sorunları Üzerine Söyleşiler Dark Green: Conversations on Eastern Black Sea Environmental Problems. Editör/Editor: Özlem Şendeniz. Çevirmen/Translator: Gülcan Ergün. Gola Yayınları: İstanbul, <https://golader.org/uploads/projeEkitap/pdf-1729682842.pdf>.

Algan, Nesrin (2022) Deniz Olarak Karadeniz: "Solastalji'nin Eşiğinde", Karadan Öte: Deniz Olarak Karadeniz'e Bakmak Beyond the Land: Looking at the Black Sea as a Marine Environment. Editörler/Editors: Fatma Genç & Özlem Şendeniz. Gola Yayınları: İstanbul, <https://golader.org/uploads/projeEkitap/pdf-1673702468.pdf>.

Algan, Nesrin (2024) Nesrin Algan ile Bir Deniz Olarak Karadeniz'e Bakmak.Koyu Yeşil: Doğu Karadeniz Çevre Sorunları Üzerine Söyleşiler Dark Green: Conversations on Eastern Black Sea Environmental Problems. Editör/Editor: Özlem Şendeniz. Çevirmen/Translator: Gülcan Ergün. Gola Yayınları: İstanbul, <https://golader.org/uploads/projeEkitap/pdf-1729682842.pdf>.

Bakkalcı, Metin., vd. (2022) Türkiye'de Sivil Toplumun Manevra Alanlarının Dönemler İçinde Değişimi: Geleneksel Sorumluluklar, Değişen Koşullar, Yeni Yaklaşımlar. Sivil Toplum Tartışıyor: Güncel Sorunlar, İhtiyaçlar ve Çözüm Önerileri. ed. Mustafa Aydın. HDV Yayınları: İstanbul.

Keyman, E. Fuat (2000) Türkiye ve Radikal Demokrasi. Alfa Kitabevi: İstanbul.

Keyman, E. Fuat (2022) Önsöz Sivil Toplumunu Yeniden Düşünmek Aktörler, Stratejiler, Politikalar. Sivil Toplum Tartışıyor: Güncel Sorunlar, İhtiyaçlar ve Çözüm Önerileri. ed. Mustafa Aydın. HDV Yayınları: İstanbul.

Kılıç, Türker (2024) Yeni Bilim: Bağlantısallık Yeni Kültür: Yaşamdaşlık, 7. Basım, Ayrıntı Yayınları: İstanbul.

Koselleck, Reinhart (2013) Kavramlar Tarihi Politik ve Sosyal Dilin Semantiği ve Pragmatiği Üzerine Araştırmalar. çev. Atilla Dirim. 2. Basım. İletişim Yayınları: İstanbul.

Kymlicka, Will (2015) Çokkültürlü Yurttaşlık Azınlık Haklarının Liberal Teorisi. çev. Abdullah Yılmaz. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.

Le Guin, K. Ursula (2020) Yerdeniz. çev. Çiğdem Erkan Yeşilbademli. Metis Yayınları: İstanbul.

Sevgi, Orhan (2023) ÇED Raporlarında Kavram ve Terim Kullanımı İstanbul Kanalı ve Havalimanı Örnekleri, Bağlam Yayıncılık: İstanbul.

Şık, Bülent (2020) Bizi Yeryüzüne Bağlayan Hikayeler. Doğan Kitap: İstanbul.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET:

This article explores the insights of Prof. Dr. Nesrin Algan, a respected academic and civil society activist, on the evolution of environmental activism and civil society in Turkey, based on an interview conducted on October 19, 2024. With nearly four decades of experience, Prof. Algan has been a key figure in environmental policy, management, and education, as well as a dedicated volunteer within various non-governmental organizations (NGOs). Her reflections provide a comprehensive look at the intersections of civil society, environmental advocacy, and governance, shedding light on the challenges faced by civil society organizations (CSOs) in Turkey and their evolving role in environmental protection.

Algan begins by tracing her own career path, which started in the 1984 within the Ministry of Environment, a period when Turkish civil society was recovering from the suppression of the 1980 military coup. During this time, environmental and women's movements began to gain ground, becoming important pillars of Turkish civil society. She recounts how the Ministry of

Environment, in its early years, included environmental NGOs in policy discussions, giving them a say in legislative processes. Algan recalls how collaborative governance allowed NGOs to provide input on environmental legislation and policies, marking a period when civil society had a meaningful role in shaping public policy.

Over the years, however, the relationship between government institutions and civil society has deteriorated. Algan notes that the collaborative approach of the past has given way to a more restrictive model where civil society is increasingly excluded from policy-making. Environmental impact assessments (EIAs), for instance, once involved genuine public participation, with NGOs able to critique and influence outcomes. Now, Algan observes that EIA processes have become more superficial, with local NGOs included mainly to meet procedural requirements. Their role has been reduced to that of passive attendees rather than active contributors, which significantly limits the impact of environmental advocacy in Turkey.

Funding has also played a transformative role in shaping the priorities of CSOs in Turkey. Algan points out that many organizations rely heavily on funding from international sources to sustain their operations. While this financial support is essential, it also brings challenges, as funding priorities can dictate the agenda of these organizations. For example, Algan notes that many environmental NGOs have shifted their focus to climate change due to its prominence on the international stage, even though Turkey faces other pressing environmental issues such as waste management and biodiversity loss that require attention. This dependence on external funding can result in what Algan terms “agenda hijacking,” where CSOs prioritize donor-driven topics over urgent local concerns. She argues that Turkish civil society should seek to assert its own agenda by negotiating with funders to address the specific environmental needs of Turkey rather than solely aligning with global trends.

Prof. Algan also challenges the notion, prevalent in Turkey, that environmental movements should remain “above politics” to avoid polarization. She argues that environmental issues are inherently political because they involve control over natural resources. She emphasizes that by striving to remain apolitical, environmental NGOs in Turkey may inadvertently weaken their advocacy efforts, as they distance themselves from broader socio-political struggles. Algan stresses that effective environmental advocacy must engage with political structures, as environmental protection is often tied to policy and governance. She believes that environmental advocacy should be part of a larger effort to promote sustainable and just governance. Rather than avoiding politics, CSOs could leverage it to build pressure for policy reforms that protect natural resources and foster sustainability.

Despite the challenges, Algan underscores the importance of solidarity within the fragmented landscape of environmental CSOs in Turkey. She recalls a rare instance when diverse environmental organizations united to oppose a proposed law that would have weakened nature conservation, successfully lobbying for its withdrawal. However, she notes that such unity is uncommon, as CSOs tend to operate and focusing on their immediate areas of concern and rarely collaborating on broader environmental challenges. Without greater solidarity, Algan believes that Turkish environmental CSOs will struggle to form an effective pressure group capable of influencing significant policy changes. She sees solidarity as essential not only for building a more powerful collective voice but also for fostering a culture of mutual learning and support within civil society.

Algan also expresses concern over the shrinking civic space in Turkey, as increasing political polarization and authoritarian governance have restricted civil society’s influence on policy-making. Environmental CSOs find it more challenging to advocate freely, as their access to decision-making processes has been curtailed. While this situation is discouraging, Algan maintains hope that civil society will continue to play a crucial role in raising awareness, fostering public engagement, and building networks of solidarity that can eventually lead to positive change.

In summary, Prof. Dr. Nesrin Algan’s reflections provide a nuanced perspective on the current state of civil society and environmental activism in Turkey. She highlights the difficulties faced by environmental CSOs, including restrictive political conditions, dependence on external funding, and internal fragmentation. Algan argues for a return to a more autonomous and locally relevant agenda for Turkish civil society, one that is responsive to the unique environmental needs of the country. She sees the ultimate goal of civil society not only as the preservation of natural resources but also as the creation of a just and sustainable future for both people and nature. Recognizing the rights of nature, Algan advocates for a holistic approach that acknowledges the intrinsic value of ecosystems beyond human interests. Her vision calls for a reinvigorated civil society that can work in tandem with government and private sector stakeholders, creating a balanced approach to environmental governance in Turkey.

Probably the path forward for civil society in Turkey lies in strengthening solidarity, embracing the political nature of environmental advocacy, and building resilience against external influences that may detract from local priorities. By fostering a sense of shared purpose and working collaboratively, Turkish environmental CSOs can become a more effective force for change, ensuring that both environmental rights and the rights of nature are recognized and upheld.